

0.5 Δραστηριότητες σελ. 41-42 (Παράγωγος Σύνθετης Συνάρτησης)

Άσκηση 1

Να χαρακτηρίσετε ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ κάθε μια από τις παρακάτω προτάσεις, δικαιολογώντας τις απαντήσεις σας:

(α) Ισχύει $(\eta\mu x)' = \sigma\upsilon\nu x$, για κάθε $x \in \mathbb{R}$.

ΣΩΣΤΟ

/

ΛΑΘΟΣ

(β) Για τη συνάρτηση f με τύπο $f(x) = e^{x^2}$, $x \in \mathbb{R}$, ισχύει $f'(0) = 0$.

ΣΩΣΤΟ

/

ΛΑΘΟΣ

(γ) Αν η συνάρτηση f είναι παραγωγίσιμη στο \mathbb{R} , τότε ισχύει:

$$(f(\eta\mu x))' = f'(\eta\mu x) \cdot (\eta\mu x)'$$

ΣΩΣΤΟ

/

ΛΑΘΟΣ

(δ) Για τη συνάρτηση f με τύπο $f(x) = \eta\mu^2 x$, $x \in \mathbb{R}$ ισχύει $f'(x) = \eta\mu^2(2x)$, για κάθε $x \in \mathbb{R}$.

ΣΩΣΤΟ

/

ΛΑΘΟΣ

(ε) Ο ρυθμός μεταβολής του εμβαδού E ενός τετραγώνου πλευράς a ως προς την πλευρά του ισούται με $2a$.

ΣΩΣΤΟ

/

ΛΑΘΟΣ

(στ) Αν η συνάρτηση f είναι παραγωγίσιμη, τότε:

$$(\sqrt{f(x)})' = \frac{f'(x)}{2\sqrt{f(x)}}, \quad f(x) > 0.$$

ΣΩΣΤΟ

/

ΛΑΘΟΣ

(ζ) Ο τύπος $(f(g(x_0)))' = f'(g(x_0)) \cdot g'(x_0)$ ισχύει όταν οι συναρτήσεις f και g είναι παραγωγίσιμες στο $g(x_0)$.

ΣΩΣΤΟ

/

ΛΑΘΟΣ

Λύση

(α) ΛΑΘΟΣ Π.χ. για $x = \frac{\pi}{2}$.

(β) ΣΩΣΤΟ Είναι

$$f(x) = e^{x^2}, \quad x \in \mathbb{R} \implies f'(x) = (x^2)' \cdot e^{x^2} = 2x \cdot e^{x^2}, \quad \forall x \in \mathbb{R}$$

και αρα $f'(0) = 2 \cdot 0e^{0^2} = 0$.

(γ) ΣΩΣΤΟ Αφού η f είναι από υπόθεση παραγωγίσιμη παντού στο \mathbb{R} όπως επίσης και η $x \mapsto \eta\mu x$, η σύνθεσή τους θα είναι παραγωγίσιμη συνάρτηση με (από τον κανόνα της Αλυσίδας)

$$(f(\eta\mu x))' = (f'(\eta\mu x) \cdot (\eta\mu x)'), \quad x \in \mathbb{R}.$$

(δ) ΣΩΣΤΟ Έχουμε

$$f(x) = \eta\mu^2 x, x \in \mathbb{R} \implies f'(x) = 2(\eta\mu x)' \cdot \eta\mu x = 2\eta\mu x \cdot \sigma\upsilon\nu x = \eta\mu(2x), \quad \forall x \in \mathbb{R}$$

(ε) ΣΩΣΤΟ Αν $E : (0, +\infty) \rightarrow \mathbb{R}$ με $a \mapsto E(a) = a^2$ η συνάρτηση που δίνει το εμβαδόν του τετραγώνου με πλευρά a , τότε $E'(a) = 2a, \forall a \in (0, +\infty)$.

(στ) ΣΩΣΤΟ Είναι Θεωρία

(ζ) ΛΑΘΟΣ Πάρτε για παράδειγμα $f(x) = x, x \in \mathbb{R}, g(x) = |x - 1|, x \in \mathbb{R}$ και $x_0 = 0$. Τότε, η g είναι παραγωγίσιμη στο $g(x_0) = g(0) = |-1| = 1$ αλλά, η αλλά η $g'(1)$ δεν ορίζεται. Είναι δε $f'(g(x_0)) = f'(1) = 1$.

Άσκηση 2

Να βρείτε την παράγωγο συνάρτηση των πιο κάτω συναρτήσεων:

(α) $y = \eta\mu(3x)$	(β) $y = \sigma\upsilon\nu^2(4x)$	(γ) $y = (x^3 - 2x + 6)^5$
(δ) $y = \sqrt{x^2 + 1}$	(ε) $y = \eta\mu(e^x + \sigma\upsilon\nu x)$	(στ) $y = e^{\sqrt{x^2+3}}$
(ζ) $y = \sigma\phi^5(x^2 + 1)$	(η) $y = (x \cdot \sigma\phi x)^4$	(θ) $y = x^4 \cdot \tau\epsilon\mu^2(3x)$
(ι) $y = \frac{e^x}{e^x + e^{-x}}$	(ια) $y = \epsilon\phi e^{3x^2}$	(ιβ) $y = \sqrt[3]{(x-2)^5}$

Λύση

(α) Έχουμε:

$$\begin{aligned} y &= \eta\mu(3x), \forall x \in \mathbb{R} \\ \implies y' &= (3x)' \cdot \sigma\upsilon\nu(3x) \\ &= 3\sigma\upsilon\nu(3x), \forall x \in \mathbb{R} \end{aligned}$$

(β) Έχουμε:

$$\begin{aligned} y &= \sigma\upsilon\nu^2(4x), \forall x \in \mathbb{R} \\ \implies y' &= 2 \cdot (4x)' \cdot \sigma\upsilon\nu^{2-1}(4x) \cdot (-\eta\mu(4x)) \\ &= -2 \cdot 4 \cdot \sigma\upsilon\nu(4x) \cdot \eta\mu(4x) \\ &= -8 \cdot \sigma\upsilon\nu(4x) \cdot \eta\mu(4x) \\ &= -4 \cdot \eta\mu(8x), \quad \forall x \in \mathbb{R} \end{aligned}$$

(γ) Έχουμε:

$$\begin{aligned} y &= (x^3 - 2x + 6)^5, \forall x \in \mathbb{R} \\ \implies y' &= 5(x^3 - 2x + 6)^4 \cdot (x^3 - 2x + 6)' \\ &= 5(x^3 - 2x + 6)^4 \cdot (3x^2 - 2), \forall x \in \mathbb{R} \end{aligned}$$

(δ) Έχουμε:

$$\begin{aligned} y &= \sqrt{x^2 + 1}, \forall x \in \mathbb{R} \\ \implies y' &= \frac{(x^2 + 1)'}{2\sqrt{x^2 + 1}} = \frac{2x}{2\sqrt{x^2 + 1}} \\ &= \frac{x}{\sqrt{x^2 + 1}}, \forall x \in \mathbb{R} \end{aligned}$$

(ε) Έχουμε:

$$\begin{aligned} y &= \eta\mu(e^x + \sigma\upsilon\nu x), \forall x \in \mathbb{R} \\ \implies y' &= (e^x + \sigma\upsilon\nu x)' \cdot \sigma\upsilon\nu(e^x + \sigma\upsilon\nu x) \\ &= (e^x - \eta\mu x) \cdot \sigma\upsilon\nu(e^x + \sigma\upsilon\nu x) \\ &\quad \forall x \in \mathbb{R} \end{aligned}$$

(στ) Έχουμε:

$$\begin{aligned} y &= e^{\sqrt{x^2+3}}, \forall x \in \mathbb{R} \\ \Rightarrow y' &= (\sqrt{x^2+3})' \cdot e^{\sqrt{x^2+3}} \\ &= \frac{(x^2+3)'}{2\sqrt{x^2+3}} \cdot e^{\sqrt{x^2+3}} \\ &= \frac{2x}{2\sqrt{x^2+3}} \cdot e^{\sqrt{x^2+3}} \\ &= \frac{x \cdot e^{\sqrt{x^2+3}}}{\sqrt{x^2+3}}, \forall x \in \mathbb{R} \end{aligned}$$

(ζ) Έχουμε:

$$\begin{aligned} y &= \sigma\varphi^5(x^2+1) \\ \Rightarrow y' &= (x^2+1)' \cdot 5 \cdot \sigma\varphi^{5-1}(x^2+1) \cdot \\ &\quad \cdot (-\sigma\tau\epsilon\mu^2(x^2+1)) \\ &= -10x \cdot \sigma\varphi^4(x^2+1) \cdot \sigma\tau\epsilon\mu^2(x^2+1) \end{aligned}$$

(η) Έχουμε:

$$\begin{aligned} y &= (x \cdot \sigma\varphi x)^4 \\ \Rightarrow y' &= (x \cdot \sigma\varphi x)' \cdot (x \cdot \sigma\varphi x)^3 \\ &= (x' \cdot \sigma\varphi x + x \cdot (\sigma\varphi x)') \cdot (x \cdot \sigma\varphi x)^3 \\ &= (\sigma\varphi x + x \cdot (-\sigma\tau\epsilon\mu^2 x)) \cdot (x \cdot \sigma\varphi x)^3 \\ &= (\sigma\varphi x - x \cdot -\sigma\tau\epsilon\mu^2 x) \cdot (x \cdot \sigma\varphi x)^3 \end{aligned}$$

(θ) Έχουμε:

$$\begin{aligned} y &= x^4 \cdot \tau\epsilon\mu^2(3x) \\ \Rightarrow y' &= (x^4)' \cdot \tau\epsilon\mu^2(3x) + x^4 \cdot (\tau\epsilon\mu^2(3x))' \\ &= (4x^3) \cdot \tau\epsilon\mu^2(3x) + \\ &\quad + x^4 \cdot (2 \cdot (3x)' \cdot \tau\epsilon\mu(3x) \cdot \\ &\quad \cdot \tau\epsilon\mu(3x) \cdot \epsilon\varphi(3x)) \\ &= (4x^3) \cdot \tau\epsilon\mu^2(3x) + \\ &\quad + 6x^4 \cdot \tau\epsilon\mu^2(3x) \cdot \epsilon\varphi(3x) \\ &= 2x^3 \cdot \tau\epsilon\mu^2(3x) \cdot (2 + 3x \cdot \epsilon\varphi(3x)) \end{aligned}$$

(ι) Έχουμε:

$$\begin{aligned} y &= \frac{e^x}{e^x + e^{-x}} \\ \Rightarrow y' &= \frac{(e^x)' \cdot (e^x + e^{-x}) - (e^x) \cdot (e^x + e^{-x})'}{(e^x + e^{-x})^2} \\ &= \frac{e^x \cdot (e^x + e^{-x}) - e^x \cdot (e^x + (-x)'e^{-x})}{(e^x + e^{-x})^2} \\ &= \frac{e^{2x} + 1 - e^{2x} + 1}{(e^x + e^{-x})^2} \\ &= \frac{2}{(e^x + e^{-x})^2} = \frac{2e^{2x}}{(1 + e^{2x})^2} \end{aligned}$$

(ια) Έχουμε:

$$\begin{aligned} y &= \epsilon\varphi(e^{3x^2}) \\ \Rightarrow y' &= (e^{3x^2})' \cdot \tau\epsilon\mu^2(e^{3x^2}) \\ &= (3x^2)' \cdot e^{3x^2} \cdot \tau\epsilon\mu^2(e^{3x^2}) \\ &= 6x \cdot e^{3x^2} \cdot \tau\epsilon\mu^2(e^{3x^2}) \end{aligned}$$

(ιβ) Έχουμε:

$$\begin{aligned} y &= \sqrt[7]{(x-2)^5} = (x-2)^{5/7} \\ \Rightarrow y' &= \frac{5}{7} \cdot (x-2)' \cdot (x-2)^{5/7-1} \\ &= \frac{5}{7} \cdot (x-2)^{-2/7} = \frac{5}{7 \cdot \sqrt[7]{(x-2)^2}} \end{aligned}$$

Άσκηση 3

Δίνεται η παραγωγίσιμη συνάρτηση $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ με την ιδιότητα:

$$f(x^3 + x + 1) = 7x^3 - x, \quad \text{για κάθε } x \in \mathbb{R}$$

Να αποδείξετε ότι $f'(3) = 5$.

Λύση³ Η συνάρτηση $x \mapsto f(x^3 + x + 1)$ είναι παραγωγίσιμη ως σύνθεση τέτοιων και $\forall x \in \mathbb{R}$ έχουμε

$$(f(x^3 + x + 1))' = (x^3 + x + 1)' \cdot f'(x^3 + x + 1) = (3x^2 + 1) \cdot f'(x^3 + x + 1)$$

Αλλά από υπόθεση είναι $f(x^3 + x + 1) = 7x^3 - x$ και αρα

$$(3x^2 + 1) \cdot f'(x^3 + x + 1) = 7x^3 - x$$

και αφού $3x^2 + 1 \neq 0, \forall x \in \mathbb{R}$, έπεται τελικά ότι

$$f'(x^3 + x + 1) = \frac{21x^2 - 1}{3x^2 + 1}$$

Για να βρούμε την τιμή της $f'(3)$, πρέπει να επιλύσουμε την εξίσωση $x^3 + x + 1 = 3$, δηλ. την $x^3 + x - 2 = 0$ (αν δηλ. έχει λύση και αν ναι, είναι μοναδική). Παρατηρούμε ότι

$$\begin{aligned} x^3 + x - 2 &= (x^3 + x^2 + 2x) + (-x^2 - x - 2) = x(x^2 + x + 2) - (x^2 + x + 2) \\ &= (x - 1) \cdot (x^2 + x + 2) \end{aligned}$$

και αρα

$$x^3 + x - 2 = 0 \iff x - 1 = 0 \iff x = 1$$

(στο \mathbb{R}). Συνεπώς

$$f'(3) = \frac{21 \cdot 1^2 - 1}{3 \cdot 1^2 + 1} = 5$$

Άσκηση 4

Δίνεται η παραγωγίσιμη συνάρτηση $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ με την ιδιότητα:

$$f(\eta\mu x) + f(\sigma\upsilon\nu x) = 1 + \eta\mu x + \sigma\upsilon\nu x, \quad \text{για κάθε } x \in \mathbb{R}$$

Να αποδείξετε ότι $f'(0) = 1$.

Λύση Έχουμε:

$$f(\eta\mu x) + f(\sigma\upsilon\nu x) = 1 + \eta\mu x + \sigma\upsilon\nu x$$

(Παραγωγίζουμε αμφότερα μέλη της πιο πάνω σχέσης)

$$\iff (\eta\mu x)' \cdot f'(\eta\mu x) + (\sigma\upsilon\nu x)' \cdot f'(\sigma\upsilon\nu x) = \sigma\upsilon\nu x - \eta\mu x$$

$$\iff \sigma\upsilon\nu x \cdot f'(\eta\mu x) - \eta\mu x \cdot f'(\sigma\upsilon\nu x) = \sigma\upsilon\nu x - \eta\mu x$$

³Λάμβάνουμε ως υπόθεση ότι $f'(x^3 + x + 1) = 21x^2 - 1$ για να βγαίνει $f'(3) = 5$ Η συνάρτηση που δίνεται στο σχολικό βιβλίο είναι μια αντιπαράγωγος της $x \mapsto 21x^2 - 1$

και αρα για $x = 0$ η πιο πάνω δίνει

$$\sin 0 \cdot f'(\eta\mu 0) - (\eta\mu 0) \cdot (\sin 0) = \sin 0 - \eta\mu 0,$$

δηλ. $f'(0) = 1$.

Άσκηση 5

Η πλευρά a (σε cm) ενός τετραγώνου δίνεται συναρτήσει του χρόνου t (σε sec) από τη σχέση $a(t) = t^2 + 1$, $t > 0$.

1. Να αποδείξετε ότι τη χρονική στιγμή t το εμβαδόν $E(t)$ του τετραγώνου μεταβάλλεται με ρυθμό $E'(t) = 4t(t^2 + 1)$.
2. Να βρείτε τον ρυθμό με τον οποίο αυξάνεται το εμβαδόν του τετραγώνου τη στιγμή $t_0 = 1$ sec.

Λύση

1. Αν $E : (0, +\infty) \rightarrow \mathbb{R}$ με $a \mapsto E(a) = a^2$ η συνάρτηση που δίνει το εμβαδόν του τετραγώνου πλευράς a , τότε αφού με τη σειρά της η a είναι συνάρτηση του χρόνου t , έχουμε μια σύνθετη συνάρτηση, ήτοι την $E \circ a$. Από τον κανόνα της αλυσίδας,

$$(E \circ a)'(t) = a'(t) \cdot E'(a(t)) = (t^2 + 1)' \cdot E'(a(t)) = 2t \cdot E'(a(t)).$$

Αλλά $E(a) = a^2(t) \implies E'(a) = 2a$ και αρα, τελικά,

$$(E \circ a)'(t) = 4t \cdot (t^2 + 1), \quad t > 0.$$

2. Είναι

$$(E \circ a)'(1) = 4 \cdot 1 \cdot (1^2 + 1) = 8 \text{ cm}^2/\text{sec}.$$

Άσκηση 6

Ο όγκος ενός κύβου πλευράς a αυξάνεται με ρυθμό $7 \text{ cm}^3/\text{min}$. Να γράψετε τις σχέσεις που δίνουν την επιφάνεια και τον όγκο του κύβου ως συνάρτηση της πλευράς του a και να βρείτε:

1. το ρυθμό μεταβολής της πλευράς του κύβου ως προς το χρόνο
2. το ρυθμό μεταβολής της επιφάνειας του κύβου ως προς το χρόνο
3. το ρυθμό με τον οποίο μεταβάλλεται η επιφάνεια του κύβου, όταν ο όγκος είναι 8 cm^3 .

Λύση Αν E και V είναι το εμβαδόν της επιφάνειας και ο όγκος ενός κύβου αντίστοιχα, ως συναρτήσεις της ακμής του, a , τότε ξέρουμε ότι $E(a) = 6a^2$, $a > 0$ και $V(a) = a^3$, $a > 0$. Υποθέτοντας ότι η πλευρά του είναι συνάρτηση του χρόνου t , δηλ. $t \mapsto a(t)$, τότε από τον κανόνα της αλυσίδας έχουμε ότι

$$(E \circ a)'(t) = a'(t) \cdot E'(a(t)) = a'(t) \cdot E'(a(t)) = a'(t) \cdot 12a(t)$$

και

$$(V \circ a)'(t) = a'(t) \cdot V'(a(t)) = a'(t) \cdot V'(a(t)) = a'(t) \cdot 3a^2(t)$$

Συνεπώς, αφού $V'(a(t)) = 7 \text{ cm}^3/\text{min}$, $\forall t > 0$, έχουμε

$$a'(t) = \frac{7}{3a^2(t)} \text{ cm/min}$$

και τότε

$$E'(a(t)) = \frac{28}{a(t)} \text{ cm}^2/\text{min}$$

Τέλος, για το τρίτο ερώτημα, αν $V(a(t_0)) = 8 \text{ cm}^3$, από πριν

$$V(a(t_0)) = 8 \text{ cm}^3 \iff a(t_0) = \sqrt[3]{8} = 2 \text{ cm}$$

και αρα

$$E'(a(t_0)) = \frac{28}{a(t_0)} = \frac{28}{2} = 14 \text{ cm}^2/\text{min}$$

Άσκηση 7

Σημείο M κινείται στη γραφική παράσταση της συνάρτησης f με τύπο $f(x) = e^x$, $x \in \mathbb{R}$ και η τετμημένη του κάθε χρονική στιγμή t (σε λεπτά) δίνεται από τον τύπο $x(t) = 2t^2 - t$, $t \in [0, 10]$ ($x(t)$ σε μέτρα). Να αποδείξετε ότι υπάρχει χρονική στιγμή, πριν συμπληρωθεί το πρώτο λεπτό της κίνησης, κατά την οποία ο ρυθμός μεταβολής της τεταγμένης του σημείου M γίνεται ίσος με 5 m/min .

Λύση Η συνάρτηση f είναι παραγωγίσιμη στο $[0, 1]$ ως σύνθεση τέτοιων και από τον κανόνα της αλυσίδας,

$$(f \circ x)'(t) = f'(x(t)) \cdot x'(t) = e^{x(t)} \cdot x'(t) = e^{2t^2-t} \cdot (4t-1), \quad t \in [0, 1].$$

Είναι $f'(x(0)) = f'(0) = -1$ και ομοίως, $f'(x(1)) = f'(1) = 3e$. Έτσι, $f'(1) \cdot f'(0) < 0$ και εφαρμόζοντας το ΘΕΤ⁴ στο διάστημα $[0, 3e]$ (και αφού $5 \in [0, 3e]$), έπεται ότι υπάρχει $\xi \in (0, 1)$ με $f'(\xi) = 5 \text{ m/min}$.

Άσκηση 8

Ένα σώμα κινείται πάνω σε άξονα και η θέση του τη χρονική στιγμή t (σε sec) δίνεται από τον τύπο $x(t) = t^3 - 9t^2 + 24t + 5$, με $t \in [0, 6]$. Να βρείτε:

- το ρυθμό μεταβολής της μετατόπισης του σώματος (την ταχύτητα) τη στιγμή $t_1 = 5 \text{ sec}$
- το ρυθμό μεταβολής της ταχύτητας του σώματος (την επιτάχυνση) τη στιγμή $t_2 = 4 \text{ sec}$
- ποιές χρονικές στιγμές το σώμα είναι στιγμιαία ακίνητο

Λύση Η ταχύτητα $v(t)$ του κινούμενου σώματος τη χρονική στιγμή $t_1 = 5 \text{ sec}$ είναι $v(5) = x'(5)$.

⁴ΘΕΩΡΗΜΑ [Ενδιάμεσης Τιμής]

Έστω f συνεχής συνάρτηση στο διάστημα $[a, b]$ με $f(a) \neq f(b)$. Αν k είναι οποιοσδήποτε αριθμός μεταξύ των τιμών $f(a)$ και $f(b)$, τότε υπάρχει αριθμός $\xi \in [a, b]$ τέτοιος ώστε $f(\xi) = k$.

1. Τώρα, για κάθε $t \in [0, 6]$ έχουμε

$$v(t) = x'(t) = 3t^2 - 18t + 24.$$

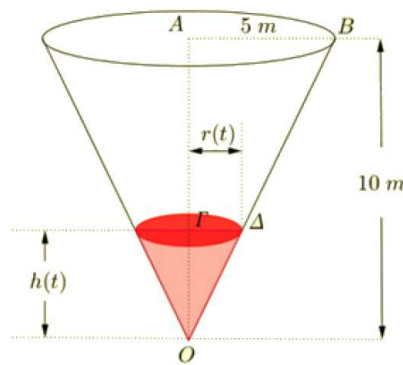
Συνεπώς, $v(5) = 9$ μονάδες μήκους ανα sec .

2. Η επιτάχυνση u του σώματος τη χρονική στιγμή $t_2 = 4 sec$ είναι $v'(4)$. Αλλά, για κάθε $t \in [0, 6]$ έχουμε $u(t) = v'(t) = 6(t - 3)$ και άρα $u(4) = 6$ μονάδες μήκους ανα sec^2 .
3. Το σώμα είναι στιγμιαία ακίνητο τη χρονική στιγμή $t \in [0, 6]$ για την οποία η ταχύτητά του είναι ίση με μηδέν. Αλλά

$$\begin{aligned} v(t) = 0 &\iff 3t^2 - 18t + 24 = 0 \iff 3(t - 4)(t - 2) = 0 \\ &\iff 3(t - 4)(t - 2) = 0 \iff (t = 0 sec) \vee (t = 2 sec) \end{aligned}$$

Άσκηση 9

Στο πιο κάτω σχήμα φαίνεται μια κωνική δεξαμενή ύψους $10m$ με ακτίνα βάσης $5m$. Η δεξαμενή γέμίζει νερό με ρυθμό $2 m^3/min$. Να βρείτε το ρυθμό με τον οποίο ανεβαίνει η στάθμη του νερού τη χρονική στιγμή που βρίσκεται σε ύψος $4m$.

Σχήμα 2.1: Άσκηση 9/σελ.42

Λύση Αφού $O \Gamma \Delta \approx O A B$, τότε

$$\frac{h(t)}{10} = \frac{r(t)}{5} \implies r(t) = \frac{h(t)}{2}.$$

Η συνάρτηση του όγκου κατά τη χρονική στιγμή $t sec$ είναι η $V : [0, +\infty) \rightarrow \mathbb{R}$ με

$$V(t) = \frac{\pi r^2(t)h(t)}{3} = \frac{\pi \cdot \left(\frac{h(t)}{2}\right)^2}{3} = \pi \frac{h^3(t)}{12}.$$

Τότε, από τον κανόνα της αλυσίδας, έχουμε για $t \geq 0$

$$V'(t) = 2 \iff \frac{\pi h^2(t)}{4} = 2 \iff h'(t) = \frac{8}{\pi h^2(t)}$$

και άρα $h'(4) = \frac{2}{2\pi} m/min$.